

njegove slovenske spise kar gladko in neutegoma v nemško potolmačiti se prederznil, lahko bi se opeknel (niso namreč ti spisi tako lahko kakor francozki ali madžarski romani ponemčevati za dunajske feuilletoniste). Drugačna bi bila vendar ta, ako bi kdo po dobrem pretehtanju in bolj po večjem to, kar je brez dvoma in do dobrega dokazano (da marsiktera reč še terdnejih dokazov in tu in tam tudi poprav potrebuje, nam je gosp. pisatelj v neprecenljivih svojih spisih sam odkritosrečno povedal) po poglobitnem obsežku nemškim bravcom v pokušnjo dal. Zoper tak početek, menim, da bi gosp. Terstenjak žalega ne rekel. P. H.

Ozir po svetu.

Eno uro pri Kničaninu.

Eden naj glasovitiših mož sedanjega časa v Srbiji je general Kničanin. Ne davnej ga je knez serbski, kakor je bravcem „Novic“ znano, izvolil za višjega poveljnika serbske armade. Dobroznani pisatelj dr. S. Kapper ga je na svojem potovanju po južnoslavenskih deželah v Beligradu obiskal in to obiskavo takole popisal:

Da si človek kar naj bolj more svojo obleko lepo naštima, kadar gré kakega visokega gospoda obiskat, je starodavna navada menda po celem svetu. Tudi v Srbiji, sem si mislil, mora tako biti. Napravil sem se tedaj prav praznično in tudi rumenih rokavic iz olikanega usnja nisem pozabil, ter jih vlekel kar sem naj bolj mogel čez roke, ki so bile od velike vročine zelo zabuhle. Četrtinko ure sem imel ž njimi opraviti, preden so se lepo vlegle po rokah. Poslednjič mi je strežaj mojše prašne škornjice otepel s svojim fesom (turško kapico) in od nog do glave sem bil pripraven stopiti pred imenitnega generala.

Ko stopim na dvor tiste hiše, kjer Kničanin stane, sem mislil, da kakor pri družih generalih bota naj manj dva stražnika s puškama stala na straži pred vratmi. Pa ni bilo tako. En mlad človek v navadni temnovišnjevi serbski obleki stopi pred me, pa me prijazno nagovori: „kaj želite, gospodine?“

„Ali morem z generalom govoriti?“ ga vprašam.

„Da!“ — mi odgovori — „ravno so vstali general“.

„Je li bi me, prijatelj, ne hotel gospodinu svojemu napovedati, da se mu želim pokloniti?“

„Tega pri nas ni treba. Idite le z mano“.

Berž grem ž njim. Hiša od znotra je prosta in brez lišpa, kakor od zunaj. Vse tiho je bilo, vse v lepem redu, vse čedno. Prijeten hlad mi je pihljal iz sôb, v katerih povsod sem vidil evropsko pohištje. Le naj premožnejše hiše imajo tako pohištje, — ali večjega lišpa v stoli, mizah in drugi opravi ne nahajaš tukaj, kakor k večjem tacega, ki ga vidiš na Nemškem pri vsakem bolj premožnem mestnjanu. Celó poslopje knezovo nima preobleglega lepoticja; srednje velika hiša je obdana z vertom; premožnost se sicer kaže povsod, nikjer pa krasota vladajočega gospoda.

Sluga, s katerim sem šel, me napoti v malo sobico, v katero se naravnost iz mostovža pride. Prijeten hlad me je tudi tu sprejel, ko sem ozke vrata odperl. Zagrinjala okinj so bile doli spuščene, — na pol temno je bilo v izbici. Nasproti vratam je sedel na mindeluku (počivalu) š preprogami odetem krepák, širokoramat mož v prosti temnovišnjevi obleki, širok pas okoli života je imel, in za pasom dva sreberno-okovana samokresa (pistoли), na glavi visok rudeč fes z dolgim svilnim čopom; glavo je držal nagnjeno po strani, ena noga je bila čez drugo položena; na tleh so ležali čevlji; v desni roki je imel dolg čibuk (pipo), na tla opert. Po polnem, bistroumnem obrazu je bila tista mila prijaznost razlita, ktera se človeku na prvi pogled berž prikupi.

Bil je Kničanin. Kdor je le enkrat podoba njegovo vidil, izdelano od Jovnoviča, na prvi hip ga bo spoznal.

Poklonivši se mu izročim pismice, ki mi ga je eden njegovih naj boljših oficirjev saboj v priporočilo dal. Kničanin hitro pregleda rokopis, in mi velí, naj se vsedem na mindeluk blizu njega. Razun mindelukov krog in krog te sobice, ki je generalu naj ljubša, ni bilo nobenega družega pohištja v nji.

„Vi, gospodine, ste Ček, kakor se mi piše“ — povzame Kničanin besedo, položivši pismice na stran.

„Da, slavni general! blizu zlatnega Praga doma“.

„Dobro došli!“ mi réče ter se prijazno nasmeja.

„Vaši rojaki so mi jako dragi. Oni so pameten in pridnen narod, od katerih imamo še mnogo lepega pričakovati. Čekom je mar za vse, oni se vsega naučijo. Nevtrudljivo delajo z glavo, z mislimi in s peresom, zato zaslužijo, da se mi drugi Slovani po njih izgledih izobražujemo“.

Tako hvalo mojemu narodu izrečeno sem bil dolžan poverniti s hvalo nasproti. Začel sem tedaj, kar sem mogel, v serbskem jeziku častiti narod junaški Serbov, čigar visokovredni sin je general. Ker pa mi jezik ni tako gladko tekel, kakor sem želel, je bistroumni mož vselej uganil, kar sem reči hotel, in mi prijazno pomagal z besedo naprej.

Tako sva se marsikaj pogovarjala. Koj pa, ko sem se vsedel, mi je prinesel generalov sluga pipo s tako dolgo lulo, da je mene skor odmerila. Imenuje se tobačna pipa po turški čibuk. „Gosta počestiti“ je sveta navada pri Srbih in Turkih, le da je to počestčenje pri Srbih veliko prijetniši in mičniši, ker tudi gospodinja postreže gosta, kakor pa pri Turkih, kjer bolj okorni možki strežejo. Če je Serb še tako reven, si prizadeva kar le more počestiti gosta; če nič družega nima, mu ponudi saj pipo duhana (tobaka), ali vina, mleka, kave, sadja, ali kar scer ima v omari. Premožni pa se že veliko bolj skazujejo in gostujejo gosta bolj ali manj bogato, kakor jim je bolj ali manj ljub, višjega ali nižjega stanu. Brez čibuka pa nikodar ni, in če gospodarja tudi še doma ni, da mora gost na-nj čakati, mu v bolj imenitnih hišah strežaj berž pritira čibuk. Čibuka se nobeden ne smé braniti, naj je tobakar ali ne (Srbine poznajo tega razločka; tam vsak tobak pije); treba pa ni, da bi ga gost moral piti; dost je, da le čibuk vzame in le enkrat iz njega potegne, potem pa ga na stran postavi ali v rokah derži. Sploh ne pijejo ne Turki ne Srbi tobaka tako, da bi puhali goste oblake krog sebe, kakor pri nas. Oni le polagoma pijó svoj prijetni pa močan duhan, toliko da jim čibuk ne vgasne. Tudi ga nikdar do konca ne izkadé; če je tretjina ali k večjem polovica duhana pogorelo, ga denejo na stran ali nabašejo z novim.

(Dalje sledi.)

Pogled v stare čase.

Zgodovina nam kaže, da v več letih, ki so se pisale s 54, so se primerjale imenitne prigodbe. Na priliko: V letu 354 sta bila sv. Avguštin in sv. Krisostom rojena; — v letu 1454 se je Evropa pervikrat soznala s Turki in njih tadanjo strašno divjostjo; — leto 1554 spominja na vojske kralja Filipa z Nizozemljo, — Ferdinand Korteiz je umerl; — v letu 1654 je bila velika sila na Francozkem, — v tem letu so Turki Benečane premagali na morju pri Dardanelah, — Rusi so si podvergli Kozake, — Oxel Oxenstjerna, veliki pravljár tridesetletne vojske, je umerl; — v letu 1754 je bil Talleyrand, diplomat vsih diplomatov, rojen; — leto 1754 spominja na sedemletno vojsko. Leto 1854 pa je začetek velike vojske, v kateri se bo razsodila osoda Turčije.

Ko bi le napol toliko morja na zemlji bilo, kakor ga je, bi se moglo tudi le na pol toliko soparov zbirati. Tedaj bi tudi toliko rek ne imeli, in suha zemlja bi se ne mogla dovolj namakati. Zakaj obilost soparov, ki se iz morja zbirajo, je v natančni razmeri s poveršjem morja, iz katerega se vzdigujejo, in z vročino, ki jih napravlja. Prav modro je tedaj, da je Stvarnik morje dovolj veliko stvaril, da lahko toliko soparov daja, kolikor jih je k namakanju zemlje treba. To pa bi ne bilo mogoče, če bi morje manjši prostor obseglo.

Morje je tedaj v občno hranišče vode napravljeno, da sonce tako obilo soparov iz njega združi, ki potem ko dež na zemljo padajo, ali pa, ko se verh hribov zgosté, studenci postajajo, iz katerih potoki in reke izvirajo. — Ko bi tedaj obsežje morja manjše bilo, bi bile puščave in suhe okrajne veliko večje, ker bi potem manj dežja na zemljo padalo, in ker bi manj rek bilo.

In kje bi bile dobrote, ki jih tergovina in kupčija ljudem donaša, ko bi velicega zbirališča vode ne bilo? Modri Stvarnik ni imel nikdar namena, da naj bi kakšen del zemlje od vsih družih popolnoma ločen bil; temuč je hotel, da naj med narodi in ljudstvi zemlje nekakšna zaveza in vzajemnost obstoji. Zato je tu in tam velike morja razprostoril, da ljudje s tistimi, ki v daljnih deželah stanujejo, v zavezo stopiti zamorejo. Kako bi mi vse svoje potrebsine in vse blago dobivali, ko bi le s konji in vozmí po-nj hodili? Kako bi mogla kupčija obstati, ko bi nam brodnarstvo nar ložejše poti do nje ne odpiralo?

Jasna kot beli dan je tedaj tudi v napravi morja neskončna dobrotljivost Božja.

Ozir po svetu.

Eno uro pri Kničaninu.

(Dalje.)

Po kratkem molčanju, ko je Kničanin pismice, ki sem mu ga v svoje priporočilo prinesel, še enkrat v roke vzel in v njem menda verstico začital, da nisem iz gole zijaosti k njemu prišel, povzame prijazni pa ponosni general sopet besedo ter pravi: „Evo! piše se mi, da poznate zgodovino Serbov in naše pesmi, in da želite tudi mesta naših bojišč viditi. Po tem takem Vas smem še posebno pozdravljati kot prijatla našega naroda“.

Sedaj mu začenjam pripovedovati, kako je Talvini prevod serbskih junaških pesem željo v meni vnel, se soznaniti z jezikom, zgodovino in običaji junaškega in skoz in skoz izvirnega naroda, ki čeravno v sercu Europe stanuje, je vendar Nemcom tako malo znan, da celó imenitni zgodovinarji kakor Rotteck, Becker, Schlosser in drugi malo več ko nič od njega povedati vejo, — še bolj pa kot Talvini prevod je eden naj slavnish nemških učenih mož (Grimm), ki narodske serbske pesmi visoko ceni, željo v meni vžgal potovati v deželo, kjer se prepevajo tako krasne, tako veličastne pesmi“.

„Pesmi, pesmi!“ mi seže Kničanin v besedo. „Pač čudno je, da le našim pesmam, ne pa našim delom se slava poje. Vendar moram tudi jaz reči, da smo narodnim svojim pesmam veliko hvalo dolžni. Naše pesmi nam niso le sercalo preteklih časov, temuč tudi sedanjosti in prihodnosti naše. Kar danes učini en Serb, to popeva jutér že drug Serb. Pesmi in dela se stekajo pri nas Serbih v eno. Tega, prijatel, bi se bili lahko stokrat prepričali v vojskah naših. In to je, kar nadušuje in unema naše vodnike in naše vojake tako, da so dopernašali dela, s kakoršnjimi se le malo družih junakov ponositi zamore. Poznate li zgodovino Kraljevića Marka?“

„Da!“ mu odgovorim.

„Evo! tako poznate celo zgodovino serbskega naroda, in po ti poznate tudi serbski narod sam. Prav za prav mi nimamo nove, pa tudi ne stare zgodovine: naša zgodovina, naši boji se v enomer le ponavljajo; kar so naši očetje doveršili, je novo, ako njih dela primerjate z našimi, — in kar mi počenjamo, je staro, ako se spomnite Dušana, Lazara, Marka. Ti so hotli rešiti serbski narod ptujega jarma, in mi ravno to hočemo. Njim ni po sreči izšlo — spomnite se Kosovega polja! — nam je le deloma obveljalo. O tem, kar nam ni bilo mogoče, si morajo prizadevati naši otroci in vnuki, da se izpolne pesem Kraljevića Marka!“

V tem ploskne Kničanin z rokama, in hipoma pri-teče strežaj. Kničanin mu pomigne, ki razumivši pomig sopet berž odide.

„Poznate li Vuka?“ govori Kničanin dalje.

„Da ga poznam!“ mu odgovorim in povém, koliko hvale sem neprecenljivi njegovi zbirki narodnih serbskih pesem dolžan. Kničanin ni mogel dosto besed najti, povzdigniti zasluge Vuk Štefanovičove, pa tudi mene ne prehvaliti zato, da se nisem truda vstrašil naučiti se serbskega jezika, ki se ne uči v učilnicah tako pogostoma kakor nemški ali francozki jezik. — Kničanin govori le serbski, in razun turškega ne razume nobenega družega. Po rodovini svoji se Kničanin piše Štefan Petrovič, po rojstnem kraju si je pridjal ime Kničanin. To je pri Serbih navadno, kakor je bila nekda pri Rimcih in Germanih; tak pridevek pa ne pomeni, kakor je pozneje pri Nemcih obveljalo, žlahnega stanú. Pri Serbih, kakor pri starih Slovanih sploh, ni plemenitnikov (žlagne gospóde). V mladosti se je vedel kakor drugi pozneje sloveči in mogočni Serbi, kakor Kara Gjorgje (černi Juri), kakor Miloš, sin pastirja Obrena. Bistri um Kničaninov je začel kmalo sloveti po domovini njegovi; izverstne lastnosti duha in telesa njegovega so mu kmalo odperle pot do kneza Miloša Obrenovića, s katerim je leta 1837 v Carigrad šel, ko je ta sultana obiskal. Po povratku iz Carigrada je bil „treski načalnik“ (okrajni poglavar) izvoljen, pa od te časti je bil spet odstavljen, ker ni deržal z mladim knezom Mihaelom, ki je po odstavi starega kneza serbski prestol posedel. Zapustil je takrat svojo domovino in se podal v Carigrad. Ko je pa v letu 1842 tudi knez Mihael s prestola prognan bil, in je njegov tadajni adjutant Aleksander Karagjorgjević, sin Černega Jurja, in sedanji knez na prestol serbski povzdignjen bil, se je Kničanin spet vernil v Serbijo, in je stopil v starašinstvo. Ko pa se je poslednja prekucija na Ogerskem vnela in so se austrijski Serbi vzdignili zoper Madžare, se je na skupčini v Kragujevacu odpovedal starašinstvu in se podal v Bačko in Banat, kjer je na čelu serbskih prostovoljcev deloma samostojno, deloma združen s Stratimirovičem in pozneje z austrijskimi generali se vojskoval zoper Madžare. Brez politične in brez vojaške izomike se je glasovito obnašal na polji politike in na bojišču. Izverstna bistrumnost mu je nadomestovala sama po sebi vse to, kar se drugi le po dolgem trudu naučijo.

V tem stopi strežaj spet v sobo in prinese v kozarcih hladne vode, pa še nekaj družega, kar na prvi pogled nisem mogel spoznati. (Konec sledí.)

Zakladi turških sultanov.

Iz zakladov turških carov — beremo v neki knjigi — bi se zamogle kraljestva nakupiti. Zlato in srebro, ki ga dobiva sultan od dežele in daril ptujih poslancov, se nabira čez leto v mošnje, ki se zlagajo v truge, ktere sultan sam zapečati, s posebno številko zaznamova in v hram postaviti dá. Po smerti vsacega sultana se hram pod njegovim vladarstvom nakupičenega dnarja zaklene in nad njim z zlatimi čerkami napis napravi: „Tu

Žitar: Kaj more drugač biti: zdej dež, kmali pa spet sonce! Sej mora vse snetnjavo biti.

Kupec: No! morebiti nam gospod Bog drugo leto celò nobenega vremena ne bo dal: to bo po tem takem naj bolje!

Ozir po domači.

Vesela gora.

Od Mirne proti Mokronogu na Dolenskem se razprostira prav lepa ravnina. Kmalò na levi se dviguje prijazen homec, sploh Vesela gora imenovan, na katerega središču je bila v letu 1731 prekrasna cerkva kaj umetno sozidana. Na južni strani molita dva zvonika svoje rudeče pokrivala v sinji zrak in cerkev kakor dva orjaška stebra podpirata. Znotrajna gornja podoba ali obok cerkve obstoji iz 4 izmalanih kupel, iz ene in velike na sredi, ene manjši pred velikim darilnikom in 2 majhnih na stranéh. Levi steni je vzdignjen kamen, na katerem se sledeči napis v latinskem jeziku bere: Georgi Xaveri Marotiti, škof, so to božje poslopje 4. decembra 1731 blagoslovili. Nekdaj je bila cerkva na ti gori v čast sv. Marjete, pozneje na občno prošnjo pobožnih romarjev v čast sv. Franciška Ksaverjana posvečena. Memo velicega ima ta znamenita cerkva še 4 oltarje in kaj pripravno, v letu 1744 narejeno prižnico, z napisom: „kdor je od Boga, naj besedo božjo posluša“. Joan. E. S. Vesela gora je sicer podružnica fare sv. Ruperta, pa ima dva tako velika in sloveča shoda ali somnja, da jo v ti zadevi noben dolenski kraj ne prekosí. Kar posebnosti te gore povikša, je prijetni pregled proti izhodu: na podnožju stoji Škerleova grajšina, na to kapelica z 14 zidanimi postajami in potem Rakovška grajšina, dalej ravno in rodovitno polje. Šent-Rupertška fara, potlej prelepi travniki in zadnjič Mokronoški terg, njega grad — zares kinč dolenskega kraja. Nar bolj važni in naravni ozir slednjič je ta, da Vesela gora v daljavi ene ure na enaki visočini Žalostno goro, njeno milo sestrico, kakor farno cerkev Mokronoga pozdravlja in tolaži.

Fr. Mladič.

Ozir po svetu.

Eno uro pri Kničaninu.

(Konec.)

Na veliki sreberni tasi je prinesel strežaj več kozarcev vode, med katerimi je bila posoda z žlahnimi rožnimi peresci v cukru kuhanimi. Ta vkuha je Serbom naj ljubša sladčica, ktero zares tako dobro napravljati znajo, da se človeku prikupi na prvi pokús. Sladčice so že od starodavnih časov Serbom sploh naj ljubša jed, ki se ne smejo pogreševati pri nobeni slovesnosti, pri nobenem kerstnem in svatbinem obedu in pri nobeni sedmini; kjer koli dva prijetla vkup sedita, se gotovo prepeva pesmica:

Sečer jedu i rakiu piju
(sladčice jedo in žganje pijo).

Nanesla je beseda govorjenje tudi na poslednjo ogersko vojsko. Misli Kničaninove o serbski vstaji so se vjemale v pravilu narodne slobode od ene strani in vdanosti do cesarske vlade od druge; uno je branil Serbom nasproti Madžarom, to starim pravicam avstrijske cesarske hiše. Spustil se je on sam v vojsko, ker ga je serce gnalo, na Ogerskem bivajoče Serbe rešiti madžarskega jarma, pa tako, da se pravice Avstrije nikakor ne žali; vsaki vzdigi, ki bi bila kaj družega namerjala, bi bil hipoma slovó dal. Mnogo je govoril od najglasovitniših vodjev madžarske vstaje, in potem rekel: „Med vsimi sovražniki, zoper ktere sem se bojeval, so naj serditiši Nemci bili; vjeti Madžari so se z mojimi

ljudmi kmalo sprijaznili, vjeti Nemci nikdar. Enkrat so mi — reče — pripeljali moji vojaki mladega človeka, ki so ga pri nekem četovanju vjeli; bil je zal fant z dolgimi lasmi in bistrumnega obraza. Ukazal sem mu priti v šotor moj, zvediti od njega, kaj Nemci od nas mislijo. Bil je doma blizu Berolina, in po svojem stanu je bil pisac. Na vprašanje: zakaj se zoper nas bojuje, mi je odgovoril: „pervič zato, ker ste zoperniki slobode, in drugič zato, ker ste Nemcom sovražniki; eno pa mora obveljati: ali nemška sloboda in nemška omika, ali pa slavjanska sužnost in slavjanska divjačinost“. Po tolmaču mu dam razjasniti, da se silno moti, da njegov strah pred slavjansko divjačinostjo je prazen strah, da nemška omika zamore prav dobro obstati zraven omike Slovanov. Slovani dobro vejo, koliko in kaj jim še k popolni omiki manjka, in upajo v 50 letih tako deleč priti, da bojo omiko v Evropi pospeševali, ne pa je podkopovali. Sicer pa se Nemci zelo zelo motijo, ako mislijo, da smo mi zatirovalci slobode.“

Ukazal sem svojim ljudem izpustiti mladenca, in mu priporočal, naj namesto meča vzame peró v roko in si prizadeva Slované bolje spoznati in nam, pa tudi svojim rojakom s pisanjem koristiti. Osem dni potem so ga spet na bojišču vidili. Bojeval se je, kakor da bi bil ob pamet, in moji vojaki so mi rekli, da je v vojski konec storil. Žal mi je bilo po njem!

Na to stopi strežaj spet v sobo. Knez je poklical generala k sebi.

Slovanski popotnik.

* (Pregled časopisov jugoslavenskih): 1. „Srbski Dnevnik“ (v Novem Sadu 2krat vsaki teden), vrednik: Dan. Medaković. Letna cena s podučno-zabavnim tednikom pod naslovom: 2. „Sedmica“ (III. tečaj, enkrat vsaki teden) po pošti 10 fl., sama „Sedmica“ 4 fl. — 3. C. k. službene „Narodne Novine“ (XX. tečaj, v Zagrebu, vsaki dan), vrednik: dr. Ljud. Gaj, vradni list za Horvaško in Slavonijo. — 4. „Srbske Novine“ (XXI. tečaj, v Beligradu 3krat vsaki teden), vrednik: Miloš Popović. Vradni list za kneževino Serbsko. Letna cena po pošti v austr. državi 12 fl. 42 kr. — 5. „Glasnik dalmatinski“ (VI. tečaj, v Zadru 3krat na teden). Vradni list za Dalmacijo. Vrednik: Ant. Kuzmanić; letna cena s pošto 5 fl. — 6. „Novice kmetijskih, obrtnijskih in narodskih reči“ (XII. tečaj, v Ljubljani 2krat v tednu), vrednik: dr. Janez Bleiweis; letna poštna cena je 4 fl. — 7. „Gospodarske Novine“ (II. tečaj v Zagrebu, vsaki teden enkrat, izdaja jih društvo gospodarsko za Horvaško in Slavonijo), vrednik: Drag. Rakovec; letna cena v Zagrebu 2 fl., po pošti 3 fl.; za članove družt. gosp. 1 fl. in 1 fl. 30 kr. — 8. „Pravnik, časopis za pravne i državne znanosti“ (II. tečaj, vsak teden enkrat v Zagrebu); vrednik: M. Mrazović, letna cena s pošto 5 fl., v Zagrebu 4 fl. — 9. „Neven“, zabavni i poučni list. (3. tečaj v Zagrebu, enkrat na teden); vrednik Josip Praus; letna cena z „književno prilogo“ vred mu je po pošti 5 fl. — 10. „Zagrebački katolički list“ (tečaj V. v Zagrebu, izhaja vsaki teden enkrat); vrednik Josip Torbar; letna cena s pošto 5 fl. 20 kr., v Zagrebu 4 fl. — 11. „Svetovid, centr. list za prosvetu, novosti, trgovinu i modu“ (tečaj III., v Beču 2krat na teden), vrednik Aleks. Andrić; letna cena s pošto 10 fl. — 12. „Šolski prijatelj“ (III. tečaj, enkrat na teden v Celovcu), vrednik A. Einspieler, letna cena mu je po pošti 2 fl. 12 kr. — 13. „Zgodnja danica“, katolšk cerkven list, VII. tečaj, v Ljubljani enkrat v tednu; vrednik Andrej Zamejc. Letna cena s pošto 2 fl. 40 kr. (Po „Neven-u“).